

Papi huncutságok Kárászon

„*J*öjj, kedves olvasóm, fogjunk kezét és kéz a kézben menjünk végig a múlt zegzugos útján a mi kis falunkat érintő ösvényen.”

A néhai falusi tanító, Mayer Péter szavaival invitáljuk vendégeinket egy kis kárászi falusétára, mely során néhány szakrális helyet keresünk fel, s mely séta nyomán – a téma komolyságát ellensúlyozandóan – egy vidám, mondhatni huncut arcát is megismerhetjük a kelet-mecseki településnek.

A Kárászi Falusétákat tavaly nyáron alakították ki. Az egyik ilyen kis felfestett lábnymot követve első állomásunk rögtön a Fürdő utcában, a templomnál lesz. „Terra episcopia Karas vocata” szól 1325-ből Kárászról az első írásos emlék, azaz „felszentelt föld”. Tehát ekkor már állt az a templom, amelyet az 1300-as években Szent Erzsébet tiszteletére emeltek, s mely az 1700-as évek végén vette fel mai alakját. Ha nem is a Historia Domusban, de fennmaradt egy röpké történet a templom életéből: *Éjjéli mise volt. A kántor már jól be volt szeszelve. Mise közben csak orgonált, egyre csak orgonált, nem akarta a világegyért sem abbahagyni. A plébános már nem bírta tovább. Széttárta a kezeit, felnézett a kórusba, s mintha a mise része lenne, elkezdte énekelni: Könyörüljön, kántor uram!*

Kárász plébánosai mindenkor meghatározó szerepet töltek be a település életében, közülük is kiemelkedik Vitéz Kun Lajos esperes, aki meghonosította Kárászon és környékén a falusi nyaraltatást. Világot járt ember lévén, találkozott a két világháború közötti osztrák, svájci példákkal, és úgy gondolta, ha ott lehetséges, itthon miért ne lenne az. „Nyaraljunk itthon” jelszó-

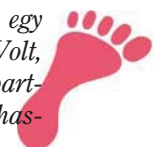
val az ő kezdeményezése folytán nyíltak meg a házak tisztaszobáinak ajtai a vendégek előtt.

Az esperes úrhoz egyéb, szintén világias ötlet is kapcsolódik: *A kis Csörge-patak partján a békák esténcént olyan hangzatos szabadtéri ingyenes koncerteket adtak, hogy a vendégek a kurtyolásuktól nem tudtak nyugodtan aludni. Hogy ne zavarja a pesti úri népek édes álmát a „brekeke”, a plébános összeszedette őket, egy krajcárt is megadott a békák darabjéért. Volt, mikor az egész falu békát gyűjtött a patak partján, hogy aztán a sekrestyében bekasszírozhasák értük a fejkvótát a misepénzből.*

A templommal szemközt álló Pertus-hegy alján az 1800-as évek elején favágók egy öreg, elkorhadt bükk tövében gyémánttal kivert aranykelyhet találtak. Ezt a serleget a mohácsi csatát követően három ferences barát menekítette ki a városból, nehogy török kézre kerüljön. Itt, az erdő aljában ásták el. Háromszáz év után leltek rá a favágók. Mivel ez a Dél-Dunántúl legbecsesebb törökkori emléktárgya, az ereklyét olyan jól őrzi a püspök úr Pécssett, hogy a kehely fotójához is csak csellel juthatott hozzá a falu.

Az esperes urat megelőzően egy szintén nagy jelentőséggel bíró plébános vezette a falut Jankó János személyében. Az ő nevéhez fűződik falusétánk következő állomása, a temetőkápolna. Az 1800-as évek végén épült kápolna mellett Kiss György szobrászművész feszületét találjuk. A plébános úr világias gondolkodását jelzi, hogy abban az időben gyümölcsstermelő szövetkezetet hozott létre, ami akkor igen nagy jelentőséggel bírt.

Utunk utolsó állomása egy családi kápolnához vezet, a Kühnel család egykori kis szentélyéhez a Kültelek utca végén. A kápolna a 30-as években épült, jelenleg a Császár család kertjében található. 1999-ben az „első nagy kárászi árvizet” követően a Város- és Faluvédők Szövetsége ifjúsági táborának résztvevői felújították. Köszönhetően Margit néni és Zoli bácsi gondoskodásának, ma is látogatható a Faluséta résztvevői számára.

A madarak és fák napja kifejezéssel már mindannyian találkoztunk. Azt viszont kevesebben tudják, hogy mióta tartjuk ezt a természethez közeli ünnepnapot. Sőt, meggyőződésem: arról nagyon keveseknek van tudomása, vajon honnan indult el az a bizonyos nap.

Az Első Magyar Fészekodú Gyár

Nem kell messzire menni, hiszen a Kárászi Faluséta utolsó állomásával már el is érkeztünk a helyszínhez. A Völgységi-patak annak idején Kárászon négy malmot hajtott, ezek közül a harmadik volt a Kühnel-malom. Kühnel Márton Bajorországból származó családja az 1800-as években telepedett meg Kárászon. Sokoldalú ember volt, így nemcsak egy malmot, hanem egy fűrésztelepet is működtetett. Tartja róla a mondás: *ha a Kühnelnek volt 10 forintja, akkor ő épített.*

ményének vezetője: *Herman Ottó többször járt Kárászon, s az ő gyakorlati tanácsainak segítségével alakították ki a különböző méretű odúkat cinkék, csuszkák, légykapók, harkályok és sok más madárcsoport számára.*

A magyar madárvédelem Herman Ottó nevéhez fűződik, aki létrehozója és első igazgatója volt a Magyar Ornitológiai Központnak, a Madártani Intézet elődjének. 1903-ban a thüringiai Seebachba küldte utolsó és legkedvesebb tanítványát, Csörgey Tituszt, hogy a helyszínen tanulmányozza a Berlepsch báró által már az 1800-as évek végén létrehozott madárvédelmi mintatelepet. Hazatérve Csörgey megírja „Útmutató a mesterséges fészekodúk alkalmazásához” című ismeretterjesztő könyvét.

Ezzel párhuzamosan Herman Ottó egy olyan embert keresett, akinek köze volt a madarakhoz, és a famunkához is értett. Így talált rá Kühnel Mártonra, aki amatőr ornitológus lévén, évek óta küldte jelentéseit az Ornitológiai Központnak, valamint a fűrésztelep által adva volt a fához való kötődése. 1904-ben ő hozta létre az Első Magyar Fészekodúgyárat Kárászon Herman Ottó és dr. Csörgey Titusz támogatásával, Darányi Ignác földművelésügyi miniszter segítségével. Az alapítólevelen ez állt: *Magyar Királyi Madártani Intézet felügyelete alatt álló Első Magyar Fészekodú Gyár. Alapítva: 1904-ben.*

Herman Ottó és Kühnel Márton között a kapcsolat meglehetősen személyes lehetett – így ír erről Fazekas Imre, a Komlói Múzeum Természettudományi Gyűjte-

Az 1904-ben létrehozott kis üzem – mindössze néhány főt foglalkoztatott – volt az ország legkisebb gyára, az első, gépi erőre berendezkedett fészekodú gyár. Odúi, madáretetői azonban gyorsan ismertté váltak, s már az 1907-es pécsi országos kiállításon a legmagasabb kitüntetést nyerték el. 1906-ban Darányi Ignác földművelésügyi miniszter foganatosította a madárvédelmi törvényt hazánkban, melynek köszönhetően több mint száz esztendeje minden május harmadik vasárnapján tartjuk a „*Madarak és fák napját*”.

A gyárban az odú mellett madárelédelt is készítettek, madárkalácsot. *A legenda szerint elterjesztették, hogy döglött verebeket vesz meg a Kühnel, megfőzi, mert az a legjobb a madárkalácsba. És bizony, láss csodát; volt, aki bedőlt a hír hallatán, napokig gyűjtögette szegény verebeket, hogy aztán egy batyuban elvívgye a gyárba. Hogy mi lett a verebek sorsa, arról már nem szól a történet...*

Kühnel Márton termékeivel számos kiállításon vett részt, melyek közül kiemelkedik az 1929-es Barcelonai Világkiállítás, ahonnan az Első Magyar Fészekodú Gyár aranyéremmel érkezett haza. A természetfilmgyártás is felfigyelt tevékenységre, s a Magyar Filmiroda a 30-as években filmet forgatott Kárászon a madarak életéről és védelméről.

Kühnel Márton, „a madarak patrónusa” 1961. március 23-án hunyt el falujában, Kárászon. 1997-ben díszpolgárrá avatták, 2007-ben pedig Madárház címmel mesekönyv jelent meg róla.

Kárász Gyöngyszeme ifjúsági tábor

– nem csak fiataloknak!

A szálláshely befogadóképessége 55 fő

További információ:

www.karaszygyongyszeme.hu

tabor@faduda.hu – Tel.: 30/439-2399

